

DĚTI

JIŘINA
DOLEŽALOVÁ

PĚTILISTÉ RŮŽE

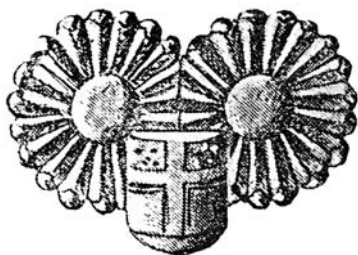
REGIA

REGIA

JIŘINA DOLEŽALOVÁ

DĚTI PĚTILISTÉ RŮŽE

Nakladatelství **REGIA**

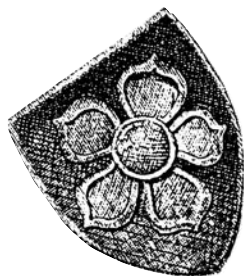
PRAHA 2002

JIŘINA DOLEŽALOVÁ

**DĚTI
PĚTILISTÉ
RŮŽE**

REGIA

Publishing © 2002 by REGIA
Copyright © 2002 by Jiřina Doleřalov
Cover & Graphics © 2002 by Miroslav Pechnek

All rights reserved. No part of this book may be reproduced
in any form or by any means without the prior written consent
of the Publisher, excepting brief quotes used in reviews.

Printed in Czech Republic

ISBN 80-86367-23-1

MÍSTO ÚVODU ODPOVĚĎ NA OTÁZKU

Když jsem začínala pracovat na této knížce, zeptal se mne jeden známý (žádný primitivní vlezlý štoura, aby si někdo nemyslel, ale velice vzdělaný a nadmíru racionalistický pán), proč jsem si vybrala jako téma pány z Růže, když právě dnes existuje takové nepřeberné množství motivů daleko aktuálnějších.

Odpověděla jsem stejně jako kdysi Edmund Hillary, když se ho zeptali, proč leze na hory. Bez rozmyšlení řekl, že na hory lezeme, protože jsou nebo tak nějak podobně. V této odpovědi bylo všechno. A tak i já se nerozmyšlela, nesnažila se tomu bližnímu rozebírat, proč píšu právě o těch dávno mrtvých a mnohým současníkům naprosto neznámých lidech, a jaksi samovolně ze mne vypadlo, že o dětech pětileté růže chci psát proto, že jsou. Vždyť existují po celém jihu Čech a připomínají se na každém kroku toho, jenž prochází touto krajinou. A přes staletí přetrvávají.

Jistě, můžete namítnout, že Rožmberkové dávno nejsou. Jejich těla se rozpadla v prach, náhrobky zvětraly a vzpomínky vyvanuly. Ale promiňte mi, že oponuji. Nemáte pravdu. Členové rodu pětileté růže nemohou dnes figurovat při sčítání lidu. Žádná politická strana s nimi nemůže počítat jako s potencionálními voliči. Publicisté nemají šanci pořídít s nimi zajímavé interview. Nicméně je v jižních Čechách potkáme na každém kroku. Doslova. Tu jejich hrad (třeba dávno rozpadlý), tu zámek, onde rybník či soustava rybníků, tam unikátní výzdoba stěn vyprávějící jako obsažná a každému srozumitelná kniha příběhů třeba o svatém Jiří, tu stavba církevní, tam nádherné erby s pětiletou růží vytesané do kamene sloupů staveb i docela neoficiálních... A spousta legend.

Ano, o Rožmbercích toho bylo napsáno už mnoho. Je to bezesporu vděčné téma – Rožmberkové jako takoví a hlavně někteří z nich byli rod opravdu zajímavý. A tak ho použila celá řada historiků, dramatiků i beletristů. A to nejen v dobách, kdy se už páni z Růže nemohli bránit zpracování, jež se jim nezdálo. Ale i za jejich života. Měli na to lidi, řeklo by se dnes. Třeba takového Václava Březana, což byl dějepisec posledního z rodu, Petra Voka z Rožmberka. A že Březan nebyl jen tak nějaký šlechtický pochlebničec píšící podle příkazů svého chleboďárce poznáme z toho, že

i dnes se k jeho dílu obracejí mnozí, kteří hledají zapadlé zrníčko pravdy o Vokově životě, aby je zasadili do nové půdy a nechali vyklíčit v košatou a zajímavou rostlinu.

Takže z téhle slovní ouvertury je možné poznat, že děti pětileté růže rozhodně mohou být zajímavé v současnosti i pro člověka, jehož obzor se klene daleko jinde, než obzor těch, kteří žili dávno před námi.

Vážné historické knížky ale nepatří zhusta k literatuře, kterou si čteme před spaním pro pohodu. Pravda, podají čtenáři přesný výčet dat, kdy se ten dotýčný narodil, kdy vešel ve stav manželský, kdo byla jeho vyvolená, kolik že zplodil dítek a co se s nimi stalo. Kde si postavil sídlo (případně komu stavbu zadal a za kolik), a konečně kde zesnul a kde je místo jeho posledního odpočinku.

V historických knížkách najdeme všechny postavy toho kterého rodu. Všechny důležité detaily. Až pak dílo dočteme, budeme velice, velice poučení.

Nicméně si dovolím pochybovat, že ve chvílce klidu po celodenním fofru sáhneme právě po takové knize.

Protože i když je velmi poučná a zajímavá, nutí nás vidět věci vážně až vědecky – a do toho se nám často ve chvílích kýženého odpočinku ani trochu nechce.

A protože životy dětí pětileté růže jsou nejen výčtem toho, jak si vedly v politice, co zajímavého postavily a vymyslely, zachtělo se mi o nich povídat trochu jinak.

Ne, nebude to nějaký senzační středověký bulvár ani přehled pikantních drbů, jak se zachovaly nebo jak si je autor vyfabuloval v pevné víře, že ho „nestrhají“ renomovaní historikové (protože jim nestojí za to takové plky vyvracet), ani ho nezažalují postížení Rožmberkové s žádostí o finanční satisfakci za pomluvu (protože z onoho světa trestní oznámení podávat nelze). Takový způsob psaní knihy by mi nedovolila úcta k historii ani úcta ke čtenáři.

Nebude zde ani chronologický výčet členů rodu (kromě rodokmenu, ale ten není vodítkem děje, jen nutnou, jak se domnívám, informací o rožmberském rodu.

Čtenáři zde blíže představím jen zajímavější členy rodu a pak místa, která mohou být (a doufám že budou) něčím bližším než jen listy katalogu o historii rodu.

Záměrně se nebudu šířit o těch, o nichž by se dalo říci (jako kdysi v hodinách dějepisu na mnohých školách) „narodil se, postavil, umřel“.

A protože je vhodné navodit celou atmosféru popsané doby, dokreslí to obrázky sídel, hradů, zámků, trocha úvah o chytré politice, jak ji Rožmberkové dělali, nahlédnutí do síní s obrazy a o tom, že i když ten dotyčný byl bohatý šlechtic, nemusel být jeho život procházkou růžovým sadem. Bude tam i něco pověstí neodmyslitelně patřících k minulosti, a nakonec i ta trocha drbů.

Ale víte co? Dostí úvodu – a čtěte raději sami.

NA POČÁTKU BYL PAN VÍTEK Z PRČICE

Občas se nám stane, že ve chvíli rozhořčení pošleme svého bližního, jenž nám ono rozhořčení navodil, do Prčice. Není to zrovna noblesní a zdvořilá výzva, je ovšem vžitá a koneckonců není žalovatelná.

Pokud jsme sportovec tělem i duchem, má pro nás slovo Prčice zase jiný význam. Příjemný. Známý pochod Praha – Prčice není naprosto nic hanlivého, právě naopak. Kdo pochod do Prčice zvládl, může se právem cítit hrdý na své sportovní a fyzické kvality. Tolik o Prčici.

Ovšem málokdo dnes ví, že právě Prčice byla sídlem zakladatele rodu pětিলisté růže, pana Vítky.

Jako první to dokumentuje dějepisec Petra Voka z Rožmberka, posledního člena jeho rodu, když vypráví:

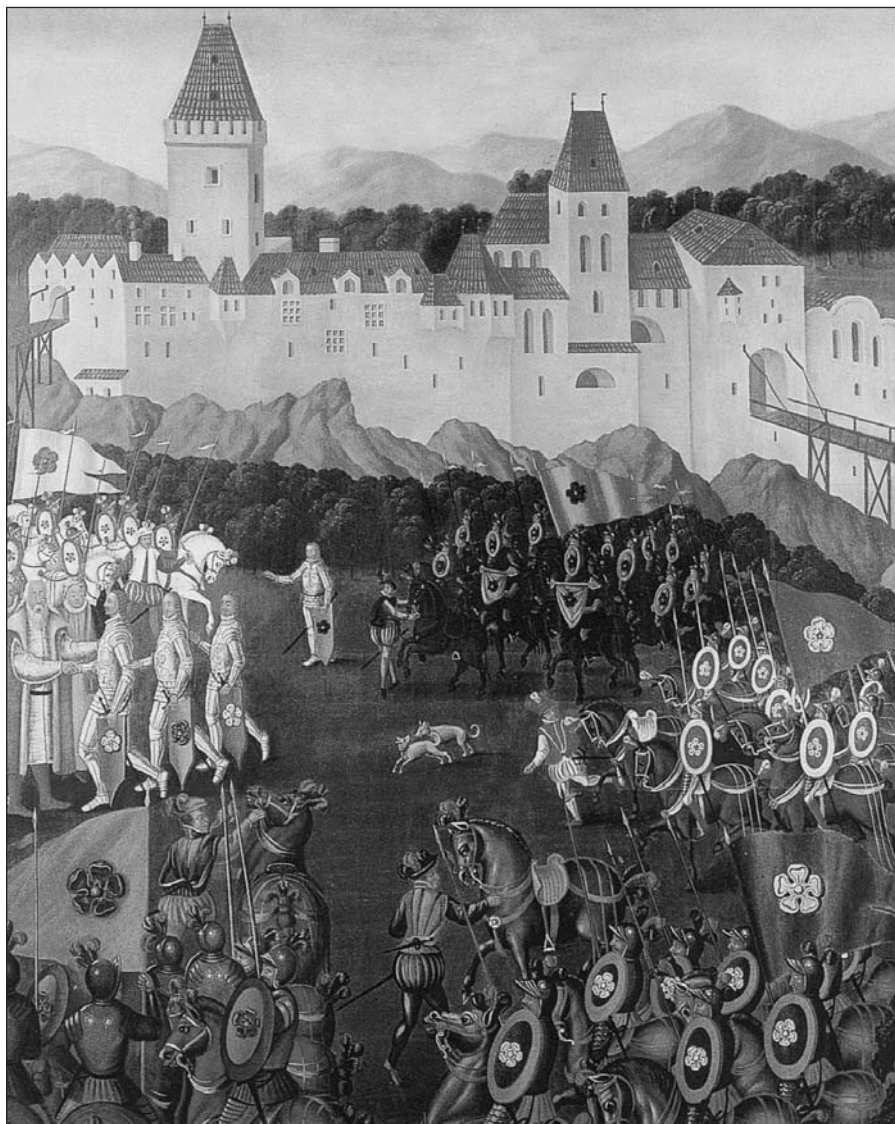
„Vítek z Prčice, svůj rod chtěv dlouhověčně v svornosti zachovati, pateru růži mezi pět synů svých rozdělil.“

Popisovaný akt můžeme dokonce vidět i ve výtvarném zobrazení. Postaći zavítat do jindřichohradeckého muzea a navštívit tam unikátní expozici starých ostrostřeleckých terčů. A právě na jednom z nich můžete tu darovací slávu uvidět na vlastní oči.

Pravda, historikové o oné legendě (mimochodem velice půvabné a dokonce i mravoučné, což poznáme z dalšího vyprávění) sváděli disputace. Vědecky se dobrali poznání, že se Vokův dějepisec někde hodně „sekl“, když uváděl u synků páně Vítkových jména.

Malíř obrazu pak, cele ovlivněn legendou, vytvořil na první pohled patrný rozdíl mezi pěti Vítkovými syny. Jeden byl totiž levoboček, a ačkoli jej otec obšťastnil také majetkem jako syny z lože manželského a také erbem s pětिलistou růží, musel tu malíř jasně naznačit, že mezi potomky je přece jen nějaký rozdíl. A tak levobočka situoval jinak než ostatní syny. Ti stojí v řadě přímo u důstojného otce a patrně už své dostali, protože každý z nich třímá velký erb ve tvaru štítu.

Levoboček už byl také obdarován, ale ze slušnosti se postavil opodál. Rovněž jeho erb, i když je tvarově shodný s erby ostatních synů, se honosí jinými barvami než jaké nesou erby synů z lože manželského.

*Legenda o rodu Vítkovců vypráví, jak na samém počátku
dění rozdělil pan Vítek z Prčice majetek a erby mezi svých pět
synů. Podle středověkého obrazu to bylo
divadlo opravdu velkolepé.*

Pole má stříbrné (někde je vyvedeno v barvě bílé) a pětिलistá růže na něm je černá.

Navíc k erbu dostal milý levoboček Sezima (jinde uváděný jako Sazema) panství ústecké, kde také vzniklo Sezimovo sídelní město.

Manželští synové pak byli poděleni následovně: Nejstarší Jindřich dostal panství hradecké a do erbu zlatou růží na modrém poli. Druhorozenému Vilémovi se dostalo Třeboně a Landštejna a stříbrné růže na červeném poli. Třetí syn, uváděný jako Smil, byl tatíčkem obdařen růží modrou ve zlatém poli, která pak náležela panství strážskému a bystřickému.

Čtvrtý synek Vok, patrně mazánek, si směl ponechat erb tatíčkův, což byla červená růže ve stříbrném (a kdyby náhodou stříbro došlo, pak v bílém) poli. K erbu patřilo panství Rožmberk a Krumlov.

Država pana Vítky z Prčice sice zůstala v rodu, ale rozdělila se. Byly tu rody pánů z Hradce (rozuměj – Jindřichova), z Landštejna, ze Stráže, z Rožmberka a z Ústí (zase rozuměj – Sezimova).

Tolik pověst. Ovšem pověstem není kladeno právo na historickou přesnost. Ale tato – s výhradou řádky nepřesných kombinací a několika smyšlenek ve jménech – celkem správně zaznamenala a popsal rodovou tradici.

Praotec rodu Vítek I., nazvaný podle svého původního sídla Prčice, na dnešním Sedlčansku, opravdu existoval, a to už v polovině 12. století. A nebyl to jen nějaký neznámý šlechtický pocmrnda – patřil mezi přední členy přemyslovské družiny, kde se velice aktivně a pro panovníka užitečně zapojoval v zemské správě a dokonce i v diplomatických poselstvích.

Protože to byl pán nejen obratný v jednání, ale i ekonomicky zdatný, získal odměnou za své služby mnohé úřední hodnosti a – což patrně souviselo – i značný majetek.

Zemřel roku 1194 a opravdu měl, jak uvádí legenda, zmíněných pět synů, z nichž jeden byl levoboček.

Jenže – a tady se fakta rozcházejí s pověstí – nesli (kromě nejstaršího Jindřicha a levobočka Sezimy) jména jiná. Bůhví, snad se otci rodu jeho vlastní jméno tak líbilo nebo měl (kromě politických jednání) zoufale málo fantazie – prostě svým dalším třem synům dal jméno Vítek. A aby se to nepletlo, byli to Vítek II., Vítek III. a Vítek IV. Erby i panství, které synové dostali, zůstaly stejné tak, jak o nich vypráví pověst.

Synkové se povedli po tatíčkovi. Myslelo jim to velice ekonomicky a dovedli těžit ze všeho, co politická situace právě přinášela.

V té době byla kamenem úrazu mezi Přemyslovci spousta sporů a rozporů, které sice nesvědčily knížatům, ale náramně se hodily Vítkovcům. Ti jich dovedli obratně využít a postupně zabírali do svého majetku značná území v jižních Čechách a dokonce i na jižní Moravě. Prováděli to tak obratně, že nikomu z knížat nenapadlo je jakkoli pronásledovat. Ono totiž z tehdejšího hlediska o zmíněná území nikdo dvakrát nestál. Byla lesnatá a většinou neosídlená a původní vládce patrně nenapadlo, že mohou být v budoucnu velice důležitá. A to jak ekonomicky, tak politicky.

První generace Vítkovců to ovšem viděla jinak a začala na budování svých držav usilovně pracovat.

Synové pětileté rúže se pustili do osidlování téměř panensky nedotčených území svým poddaným obyvatelstvem. Kde se usadí člověk, tam samozřejmě začnou vyrůstat příbytky. A tak rychle začaly vznikat vesnice, městečka a města.

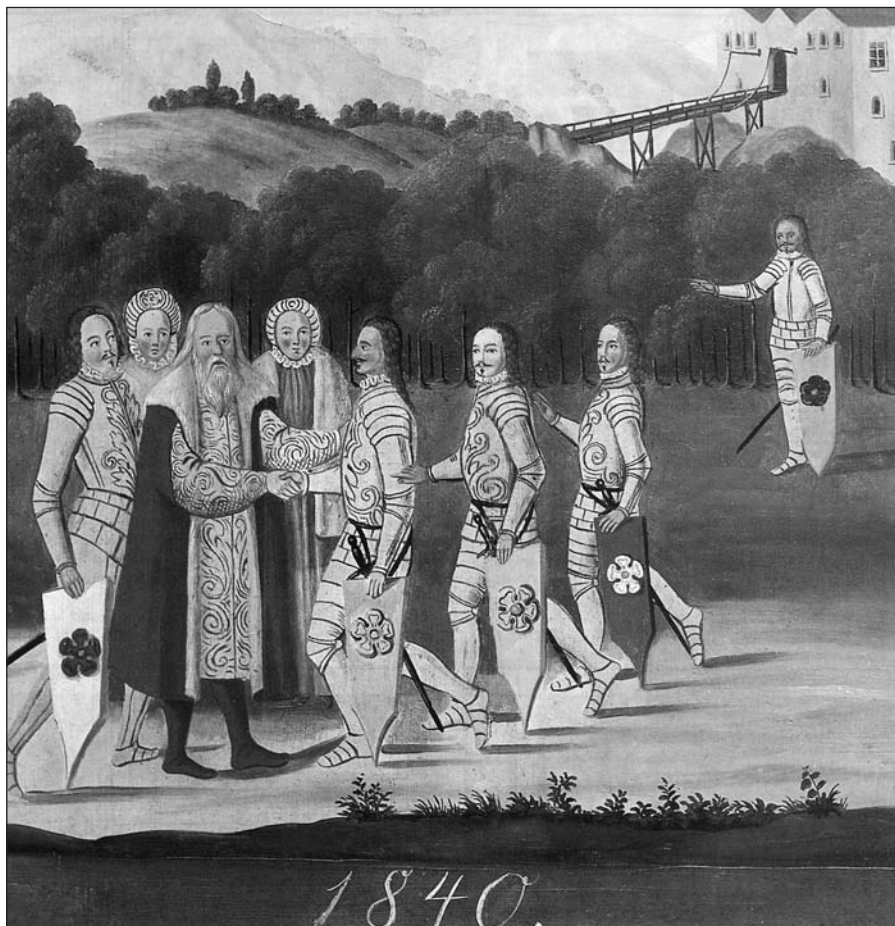
Je pravda, že města byla poněkud z ruky vzhledem ke středisku státu a navíc povětšinou ležela v pohraničních, tehdy hlubokých hvozdech. Ale na druhé straně to mělo zase jinou výhodu – poměrně snadnou komunikaci se sousedními zeměmi, z nichž nejvýznamnější byly Rakousy.

Kontakty se dají udržovat a upevňovat všelijak. Třeba obchodem nebo diplomatickými jednáními, nabídnutou (a samozřejmě realizovanou) vojenskou pomocí v případě války.

Jenže to všechno vyžaduje obrovské náklady a Vítkovcům bylo jasné, že vkládat peníze do něčeho tak nejistého jako jsou třeba války, není ta nejlepší cesta.

Takže na to šli jinak – a daleko výhodněji. Sňatky. Když totiž vydáte dceru do cizí země, dostanete nejen spojence v tom, kdo v oné zemi drží v rukou moc, ale třeba se povede i získat nějaké nové území a docela jistě vliv. Když si mužský potomek přivede jako manželku ženu cizího (a samozřejmě šlechticky významného) původu, je jasné, že panna nevěsta nedorazí jen s nádobím a uzlem peřin. Takže už ve 13. století se obratným a prozíravým Vítkovcům podařilo sňatkovými manipulacemi rozšířit vlastní državy na jih od českých hranic hluboko do Podunají.

Tak jsme se tedy seznámili s jádrem slavného rodu Vítkovců. Čtenáři by to, jak by se mnohý mohl domnívat, mohlo stačit. Jenže lidé (alespoň někteří, jako třeba historikové) jsou nesmírně zvědaví a snaží se dobrat toho nejhlubšího kořene věci. Tak třeba Theodor

*Vyprávění o vzniku rožmberského rodu nadchlo
i malíře ostrostřeleckých terčů daleko později –
v roce 1840. Terče jsou nyní v jindřichohradeckém muzeu.*

Wagner. Tomu vrtalo hlavou, odkud vzali Vítkovci ještě dávno předtím, než se na scéně dějin (a pověstí) objevil pan Vítěk z Prčice, svůj erb. Po dlouhém a plodném bádání se dobral podivuhodných výsledků.

Podle jeho závěrů pocházel slavný a mocný vítkovský rod z rovněž slavného a mocného rodu Orsinů (jinde uváděno Ursinů) ze

slunné Itálie. Wagner vycházel ze společných znaků rodových erbů. Erb Orsinů nesl stejně jako Vítkovci pětilistou růži, ale navíc tu byla tři šikmo položená břevna.

A my se zase obrátíme k pověstem, které mají vysvětlit, jak se tito Orsinové (nebo Ursinové – Wagner ve svém díle uvádí obě podoby, aniž by vysvětlil záměnu první samohlásky ve jméně) dostali do Čech.

Podle jedné z verzí v roce 546 – bylo to ještě před dobytím Říma Góty – jakýsi Vítěk Ursinus, účastník bojů (nesmíme zaměňovat s Vítkem z Prčice), sebral rodinu a skupinu bojovníků, vykašlal se na „věčné město“ a pustil se směrem k Dunaji. V Čechách tehdy panoval kníže Vojen. Drobátko nám zde nesedí fakt, že Vojen vládl zhruba v letech 730 až 757, ale pověsti z přesných faktů netěží. Zmíněný Vojen, ještě pohan jako poleno, vytáhl prý na pomezí Čech, protože ten vlezlý Vítěk se mu jevil jako velice nebezpečný nepřítel. A statečný Vojen pana Vítka, který si svůj příchod představoval naprosto jinak, porazil na hlavu, a to u Vitoraze, jež od této události nesla své jméno.

Vítěk se svým vojskem byl sice poražen, ale jinak se těšil dobrému zdraví a hlavně dobrým diplomatickým schopnostem. I jal se s Vojenem vyjednávat. Vyličení jednání pověst nepostihuje. Praví jen, že pánové dohodli nejen mír, ale vstoupili ve svazek přímo přátelský. Vojen se ukázal jako velkorysý grand, přijal Vítka za svého vazala a daroval mu část jižních Čech. Nedosti však na tom, postavil mu v příhraničí i pevný hrad zvaný Nové Hrady. Nebyla to jen velkorysost, jak by se mohlo zdát a jak praví pověst. Ten tvrdý hrad měl být (prý) jakousi hraniční baštou, odkud měl nový vazal hájit proti případným nepřátelům hraniční území Země české.

Nicméně je tu i další pověst o příchodu páně Vítkově do Čech. V ní pan Vítěk (Ursinus) figuruje jako služebník císaře Otty I. V roce 950, jak pověst uvádí, se zúčastnil válečné výpravy proti Boleslavovi, kterýžto v oné době vládl jako kníže český. Tažení nedopadlo pro Ottu slavně. Po porážce se císař odebral nazpět do své země a většina jeho kontingentu s ním. Ale bez pana Vítka. Ten se od Domažlic odebral do Bavor a došel až do Pasova. Tam se nějak spojil s tamním biskupem Vojtěchem a na jeho radu se vydal na jakousi křížovou výpravu proti pohanským Čechům.

Zde si dovolíme malou odbočku. Pro pravdivost nebo alespoň pravděpodobnost tvrzení pověsti by mohl hovořit fakt, který uvedl Wagnerův následovník František Mareš, že Vítkovci už koncem 12. století měli úzké styky s biskupstvím pasovským.

Ale vraťme se k osudům pana Vítky, jak je dále líčí legenda. Na zmíněné křížové výpravě byl Vítek úspěšný a pohanské Čechy porazil u Vitoraze. Kronikář to jméno překládá krásně dramaticky jako „Vítкова pomsta“.

Vítězný pan Vítek pak okamžitě zabral rozsáhlé pohraniční území a vůbec mu nevadilo, že je kopcovité a hustě zalesněné. Naopak, mělo to nespornou výhodu. Nebylo nutno se potýkat s tamním osídlením (neboť tam žádné nebylo). Mohl tam usazovat vlastní lidi, což pilně činil, máje spoustu příbuzných, a potírat odtud dál pohany.

A máme tu další tvrzení z roku 1469, dokumentované listinou kardinála Latina de Ursinis. Prý Vítkovci Ursinové (účastníci výpravy Otty I. proti Římu, kde císař dopadl jako sedláci u Chlumce) prodali doma své statky a odstěhovali se do jižních Čech.

Nicméně je jasné, že toto tvrzení popírá tvrzení minulé, že se pan Vítek zúčastnil tažení proti českému knížeti, protože to se odehrálo daleko dříve.

Ale ve všech verzích pověstí se dovídáme, že si Vítek v panenské krajině staví na vysokém vrchu své první sídlo, jemuž je přičteno jméno Vítkův Kámen. A hned nato následuje stavba dalšího hradu. Zase stojí (z důvodů strategických) na vysoké, strmé a nesmírně obtížně přístupné skále nad řekou Vltavou. Vítek jej nazývá podle někdejšího sídla Ursinů u Říma jménem Mons Rosarum. Když si to volně přeložíme do němčiny, stojí tu název Rosenberg – a to už i tomu, kdo míval ve škole z němčiny čtyřku, dojde, že se objevuje český název – Rožmberk.

Jako přídatek k hradu věnuje prý kníže Boleslav novému vazalovi pevný pohraniční hrad, vystavěný ještě pohanskými panovníky, určený k ochraně a ostraze hranic Země české a nesoucí název Nové Hrady.

Nový majitel byl nejen obmyslný, ale i shánčlivý a pracovitý, a tak stále rozšiřuje hranice svého panství.

Na krásném místě, kde Vltava krouží tak malebně, že málem svým ohybem vytvořila téměř ostrov, staví další hrad. Nazývá jej Krumlov.

S jídlem, jak známo, roste chuť. Vítek ji má, má i peníze a tak realizuje touhu rozšiřovat svá území. Pustí se i do zvládnutí rozsáhlé močalovité roviny, kde (prý) zakládá město Třeboň. Je třeba mýtit lesy, ale to nebyl v době, kdy pán vládl neomezeně pracovní silou, problém. Město vzniklo obkroužené rovinou, jejíž půda vyhovovala zemědělství.

Lesy kolem nenechává Vítek také stát bez užitku. Jsou nesmírně

vhodné pro lovy jak zvěře tak ptactva, což je nejen kratochvíle jeho vlastní, ale i obrovská příležitost zvát na lov šlechtické přátele, což nese mnohé výhody. Ono totiž i dneska se často daří řešit při neoficiálních setkáních problémy téměř státní. Platilo to i za Vítka – a ten uměl chytit příležitost za pačesy.

Ještě něco se daří podnikavému velmoži zařídit. Je to chov včel. Poprvé prý promyšlený a vedený ve velkém.

Praví se, že Vítěk měl rozvětvené potomstvo. Neuvádí se, zda bylo z pravého či levého boku. Na tom konečně tak nezáleželo, jen když potomstvo respektovalo hlavu rodu, drželo pohromadě a množovalo statky.

Jak už to ale bývá v rodech, které nemají příliv nové krve a kde se sňatky uzavírají pouze v rámci rodiny (byť i s vzdálenými větvemi), dostavuje se ochabnutí. Je to poněkud slušnější a ohleduplnější označení než degenerace. Nicméně je to totéž a nic se na tom nemění.

Degenerace se může projevovat řadou forem. Někdy je provázena silným až naprostým nedostatkem vůle cokoli podnikat nebo dovést do konce, jindy částečnou až naprostou ztrátou intelektu. V některých případech je to „jen“ fyzická slabost, absence imunity a tím pádem náchylnost k chorobám a častá neplodnost. Vítkův rod sice nepropadl debilitě nebo šilenství, ale jeho příslušníci brzy umírali, noví se nerodili a rod pomalu zanikal. Nicméně nezmizel docela. Zůstal člen jediný, fyzicky nejsilnější, nejzdravější, duševně svěží, nadaný a obmyslný. Zdálo se, že se v něm soustředily všechny kladné geny rodu. Dospěl, oženil se. Ale ať pátráme jak pátráme, nikde se nedobereme nejmenších podrobností o jeho ženě.

Faktem ale je, že pro toto povídání nebyla manželka důležitá. Životním úkolem šlechtických dam oné doby bylo rodit potomky a do ničeho jiného se dámy montovat nesměly. A dojista je ani nenapadlo, že by mohly. I když se náhodou vyskytla nějaká výjimečná žena, nebylo jí stejně dáno uplatnit se jinak než velela tradice.

No a ten poslední, bezesporu výjimečný potomek, to prý byl právě onen známý Vítěk z Prčice, zakladatel rodu pánů pětিলisté růže. Necháme na čtenáři, zda tohle tvrzení vezme zasvě. Když se totiž probíráme archivními materiály, najdeme spoustu nesrovnalostí. Ne že by naši předkové měli ve svých aktech a zápisech binec (jak se to přiházívá i dnes v době vysoké techniky), ale informovanost vážla. Možná i pozdějším nepřesným využitím pramenů. Heerman-

nova nesprávná lokalizace sídla Vítkovců na Litoměřicko například vznikla nesprávností překladu Březanova díla.

Překládat bez slovníku a navíc ještě bez mapy, to může budoucím generacím hodně zamotat hlavu a navíc být důvodem k dalšímu šíření omylů. Ale nakonec – alespoň je důvod k novému zkoumání a novým vědeckým pracím!

Nicméně úvahy o tom, že Vítkovci a Ursinové alespoň do jisté míry jedno jsou, vyvolávají nejen práce dávno zesnulých kronikářů.

Důkazním kamenem (a to kamenem v doslovném slova smyslu) byl pro některé badatele v oblasti vítkovské genealogie skutečný kámen, a to kámen náhrobní. Umístěn v kolegiálním kostele svatého Bartoloměje v Břeži přímo před oltářem Matky boží nesl podobu erbovního znamení „notářsky i svědecky potvrzenou s listinnými pečetěmi jak pánů z Růže, tak s rodem Ursinů“.

Náhrobní nápis byl proveden v latině, jak ostatně bylo tehdy zvykem, a zněl takto: „Anno Domini 1231 nonas Octobris obiit Christianus, filius Domini Henrici de Ursini et Resenburg“.

Ani tvrzení, vyvozená z řady více či méně doložených pravd, že čeští Rožmberkové byli pokrevními příbuznými korutanských Rosenberků, nevzali genealogičtí štouralové za daný fakt.

Dokonce se v hledání kořenů objevuje i zmínka o Rosenbercích ve Francích, ale i když tento rod existoval, neměl patrně (nebo spíš docela jistě) nic společného s pány jihočeské země – pány pětilisté růže.

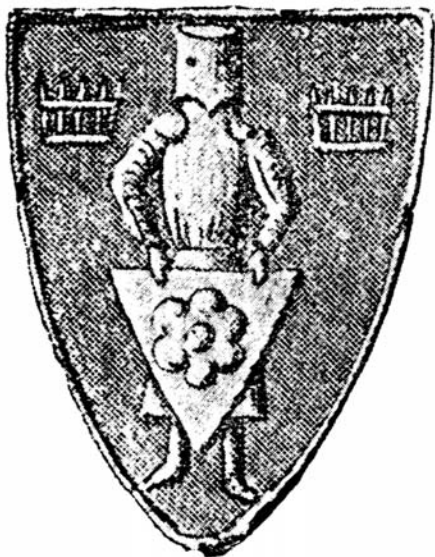
Ale přece jen najdeme cosi hmatatelného a důvěryhodného. Je to vítkovská pečeť. Nade vši pochybnost pečeť nejstarší. Nade vši pochybnost autentická, protože visí na prodejním dokumentu. A ona ekonomika, ať už v jednadvacátém či třináctém století, to není žádná hříčka, kde se dá žonglovat se slovy a pojmy. Protože peníze, nejen dnes, ale i tenkrát, byly vždycky „až“ na prvním místě.

Ta pečeť na listině zámeckého archivu vorlického představuje znak Vítkovců s růží a je z roku 1220.

Podle listiny prodal Vítek z Prčice ves Kojetín klášteru Milevskému. A jak jde o prodej, legendy jdou stranou.

Sama pečeť, oválná a zavěšená na stuze pod prodejním dokladem dokumentuje, že prodávající nebyl jen tak ledakdo, ale erbovní rytíř. Je tam vyobrazen v hrdé póze s trojhranným štítem v ruce, „na němž spatřuje se pětilistá růže“.

Pečetní vosky oné doby byly velmi pevné, takže bez úhony vytrvaly (i s vytlačenými obrázky) staletí. Byly bohužel jednobarevné,

*Vítkova pečeť z roku 1255,
jak ji čtenáři představuje
historik František Teplý.*

takže pečeť nesdělila barvy štítu páně Vítkova.

Ostatně, důležitá je ta pětilistá růže a fakt, že praotec rodu byl nejen udatný rytíř, ale i pán zdatný v oblasti obchodování, jistě ne ztrátového.

I ostatní synové pětilisté růže byli ekonomicky zdatní.

Už první vítkovské generace o tom nenechaly nikoho na pochybách. Brzy a se značným úspěchem Vítkovci položili hmotné předpoklady velkorysé vnitřní i zahraniční politiky. Rozšiřovali svá území, upevňovali moc a vedli si všeobecně úspěšně. Brzy patřili k nejmocnějším osobnostem české historie. Dokonce byli tak silnou veličinou, s níž musel (a to s náležitou opatrností) počítat i sám panovník,

a to už, uznejme sami, bylo co říci.

Polovina třináctého století byla dobou rytířskou, tedy značně romantickou. Šlechticové – pokud na to měli – stavěli podle této módy hrady, což učinili i páni z Růže.

Nedlouho před rokem 1250 si na horním toku Vltavy postavili krásný hrad. A protože rytířská móda měla kolébku v Němcích, nazvali jej po německu Rosenberg, což se ihned počestilo na Rožmberk. Zřídka jej nazývali Růžový vrch, jak se název dal přeložit. Sami se pak začali nazývat pány z Rožmberka nebo také pány z Růže. A to už není pověst, ale historický fakt.

PROSÍM, SEZNAMTE SE

Pravidlo známé odedávna říká, že lidem, kteří se setkávají poprvé, slušnost velí se představit. Tak i mně přikazuje, abych, když už to nemohou udělat sami, představila členy rodu pětিলisté růže.

Jistě, o každém členu se později nebudu šířit, jak už jsem poznamenala, ale znát všechny letorosty onoho mohutného stromu se nejen sluší, ale je to vhodné i pro informaci čtenáře.

Mohla bych nabídnout (což také učiním v obrazové příloze) autentický rodokmen pánů z Rožmberka, dochovaný od časů Václava Březana, ale patrně kdybych zůstala pouze u tohoto dokumentu, čtenář by mi nepoděkoval. Luštit historické texty psané písmem nám nečitelným nelze. Ve škole nám do hlavy natloukli docela jiné typy písma a naprosto odlišný sloh vyjadřování. Takže čtenář by mne s takovou informací jistě poslal do háje. Anebo tam, odkud pocházel zakladatel rodu.

Cílem knížky není přidělavat laskavému čtenáři problémy, ale seznámit ho s něčím novým, s tím, co nevěděl, případně už dávno pustil z hlavy.

Nedomnívám se, že by někdo šprtal genealogické tabulky rodu dětí pětিলisté růže. Ale kdyby potřeboval, stačí jen juknout – a má jasno. Kromě toho je takový genealogický přehled spolehlivější než každá domovní důvěrnice, protože v něm jsou fakta – a nakonec se můžeme dovědět i trochu rodinných drbů. S kým se kdo a kdy oženil, kolik měl dětí (bohužel levobočci nejsou uvedeni), můžeme si odvodit, proč se ten který šlechtic s kým oženil (Rožmberkův sňatek s královskou vdovou určitě měl i jiné pozadí než jen horoucí náklonnost). Dovíme se, kdo z Rožmberků se věnoval politice, kdo dal přednost dráze duchovní – i když i to byla politika.

Kdo a jakým sňatkem si rozšiřoval majetek, protože tenkrát šlechtická nevěsta nepřicházela do manželství jen s kufrem parády a kosmetiky, ale dostávala (kromě velké výbavy) často i nezanedbatelná území. Snad i proto si Rožmberkové mnohdy dojeli pro nevěsty daleko za hranice. Samozřejmě do rodů významných. Ono totiž stálo za to, aby pán na jihočeském dominiu měl za hranicí přítele. A pokud to přátelství bylo stvrzeno příbuzenskými svazky, bylo to ještě daleko lepší a účinnější.

Z genealogického přehledu lze také poznat, jak se komu v manželství vedlo. Některá choť manžela přežila, jiné manželky umíraly

po pár letech soužití. Takže některý z Rožmberků si dopřál (jako jedenáctý vladař panství) sňatku celkem čtyřikrát.

Konečně se můžeme dovědět, jakých funkcí se ten který Rožmberk dobral a tím se nám i osvětlí, jakou mocí v rámci země disponoval. Ano, v rámci země, protože řada pánů z Růže hrála na celostátní scéně role velice význačné.

Věřím, že čtenář nakonec dojde k poznání, že ponořit se do genealogických přehledů, které na první pohled vypadají tak nudně, zbytečně a nestravitelně, naprosto není promrhaný čas. Ale nehledejme v dalším vyprávění všechno a o všech. Není to možné z několika důvodů: jednak by takové množství faktů vydalo na encyklopedii, jednak by o některých nebylo co zajímavého vyprávět, takže by to nikoho nebavilo a knížku by odložil s tím, že si raději počte v čerstvém bulváru.

Nicméně čtenáře prosím, i když genealogické údaje ho budou nudit, aby se jimi alespoň letmo prokoušal, protože mu pomohou dobrat se souvislostí pro povídání další, kde dojde i na pověsti – a dokonce i na ty drby.

GENEALOGICKÝ PŘEHLED RODU ROŽMBERKŮ

Zakladatelem rodu byl VÍTEK I. z PRČICE. Historie praví, že byl nejen českým královským stolníkem, ale i kladským a prácheňským kastelánem. Měl pět synů, z nichž levoboček Sezima není v tabulce uveden. Vítek zemřel roku 1194.

U nejstaršího syna – JINDŘICH z HRADCE – jsou už uváděna přesnější data – 1205 – 1237. Pan Jindřich byl předchůdcem rodu pánů z Hradce.

Další syn se jmenoval VÍTEK II. starší (podle pověsti je to poněkud jinak) a má rovněž v historickém přehledu uvedena data – 1213 – 1236. Byl předchůdcem rodu pánů z Krumlova.

Následoval VÍTEK III. mladší z PRČICE a PLANKENBERKA (1194 – 1236). Byl předchůdcem rodu pánů z Rožmberka. I zde najdeme odchylku od legendy.

Měl podle genealogického přehledu dva syny. VÍTKA z PŘÍBĚNIC, který si na světě dlouho nepobyl. Záznamy o něm říkají, že se narodil buď v roce 1243 nebo 1255 a zemřel v roce 1259.

*Rožmberský rodokmen
dokonale a krásně zpracoval
kronikář rodu Václav Březan
kolem roku 1600.*

Druhý syn VOK I. z ROŽMBERKA dosáhl velice vysoké mety tehdejšího politického života. Byl českým nejvyšším maršálkem, správcem Horních Rakous a zemským hejtmanem ve Štýrsku. Zemřel – a to už letopisec uvádí přesně – 3. 6. 1262.

Posledním synem zakladatele rodu byl VÍTEK IV. Pověst uvádí rovněž jméno jiné. Žil od roku 1220 do roku 1234. Je předchůdcem rodu pánů z Landštejna. Zřejmě se neangažoval v politice, protože přehled se o tom nezmiňuje.

Bratr VOKA I. z Rožmberka, VÍTEK V. z PRÍBĚNIC byl postavou v rodovém žebříčku celkem málo významnou. Genealogická tabulka uvádí, že se narodil roku 1243 a zemřel před rokem 1256. Zmínka není ani o sňatku ani o dětech.

Zato u VOKA I. z ROŽMBERKA můžeme zjistit, že byl nejen politicky úspěšně činný, ale postaral se i o potomky. Měl dva syny.

Jeden, VÍTEK VI., po sobě nezanechal pro historiky nic zajímavého a zemřel 22. 8. 1277 jako bezdětek.

Více záznamů najdeme o jeho bratru. JINDŘICH I. se rovněž, jako jeho někteří příbuzní, angažoval v politickém dění své doby. Dotáhl to vysoko. Byl nejvyšším českým komorníkem a dokonce

purkrabím pražským. Bylo to nejen politicky významné, ale i ekonomicky úspěšné. Majetku panu Jindřichovi ještě přibýlo, když se stal dědicem po pánech z Krumlova.

Aktivní byl i jako zachovatel rodu. Zemřel 4. 7. 1310. Nyní o jeho dětech:

Březan se sice zmiňuje o dceři, která byla „neznámou“ manželkou Jana z Kravař. O dalších třech dcerách toho víme pramálo. U JOHANKY je známo pouze datum úmrtí (3. 2. 1317), u MARKÉTY rovněž (14. 6. 1357) a o ANEŽCE je sděleno jen to, že byla.

Jediný syn Jindřichův, PETR I., zdatně pokračoval v otcově politické aktivitě. Byl nejvyšším českým komorníkem a dokonce zemským hejtmanem v Čechách.

Petr se také činil co do zachování rodu. Výčet jeho potomků je úctyhodný, i když ne o každém poskytuje kronikář podrobnosti.

O jedné dceři je zmínka jako o „neznámé manželce Bočka z Kunštátu“, další je zmíněna rovněž jako „neznámá manželka Heřmana z Potštejna“ a ještě další opět jako „neznámá manželka Dobeše z Kamence“. Ale na to kronikář „nebere jed“, protože je dcera označena otazníkem.

Ani tři další dcery se nijak významně nezapsaly do genealogického žebříčku.

U KATEŘINY není uvedeno datum narození ani úmrtí. Víme jen, že existovala.

U ANNY pak známe datum úmrtí (22. 12. 1388), stejně jako u MECELY (3. 10. 1380).

Synové zde byli čtyři.

JINDŘICH II., který zahynul 26. 8. 1346 v bitvě u Kreščaku.

Další syn, PETR II., dal přednost před kariérou světskou kariéře duchovní. Ono to tenkrát v podstatě bylo za jedny peníze, protože duchovenstvo mělo značnou moc a sílu, a na té se jistě podílel i Petr II. Dosáhl totiž hodnosti probošta u Všech svatých na Pražském hradě, kde 16. 11. 1384 zemřel.

Ani následující syn JOŠT I. nebyl mužem bezvýznamným. Funkce, již zastával – nejvyšší český komorník – stála značně vysoko. Jošt zemřel 24. 6. 1369.

Syn OLDŘICH I. nemá v genealogické tabulce mnoho místa. Jen zmínku o tom, kdy zemřel (28. 9. 1390). Ale sledujeme-li tabulku dále, dovíme se, že byl dědečkem prvního vladaře jihočeského dominia.

Poslední z bratrů, JAN I., má v tabulce rovněž skromnou zmínku, a to o svém úmrtí 1. 9. 1389.

Z manželského svazku pana Oldřicha (o manželce nenajdeme žádnou zmínku) vzešly tři děti.

ANNA a ANEŽKA byly z nějakého důvodu pro kronikáře nezajímavé, takže jim nevěnuje pozornost.

Syn JINDŘICH III. se stejně jako jeho předchůdci dobral značné politické moci. Byl nejvyšším purkrabím pražským. Svět opustil 28. 7. 1412. I on se postaral o zachování rodu, a to hlavně jednou z ratolestí, která se později stala významnou osobností historie jihočeské oblasti.

První jeho syn PETR III. patrně příliš významný nebyl, protože se o něm rodokmen zmiňuje jen stručně – uvádí pouze datum úmrtí – 7. 12. 1406.

Stejně tak dcera LIDMILA. Ta se prosadit nemohla, protože, jak historie uvádí, zemřela v dětství.

Ale další ratolest, syn OLDŘICH II., narozený 13. 1. 1403, se do dějin významně zapsal. Stal se nejvyšším purkrabím pražským a, což bylo pro jihočeský region důležité, prvním vládařem, a to v letech 1418 – 1451. A zde už se objevuje i zpráva o jeho manželce KATEŘINĚ z VARTENBERKA, zesnulé v roce 1436. Pan Oldřich ji následoval až za dlouhá léta. Zemřel 28. 4. 1462.

Jeho sestra KATEŘINA rovněž neměla pro historika zajímavost, takže uvádí jen rok jejího narození – 1405 a úmrtí, i když poněkud nepřesně – „po 7. 4. 1454“.

Pan Oldřich měl šest dětí, o nichž známe poměrně přesné údaje.

Syn JINDŘICH IV. podědil po otci významný „post“. Byl druhým vládařem v letech 1451 – 1457. Kromě toho zastával úřad vrchního hejtmána ve Slezsku. Oženil se s ANEŽKOU ze ŠAUMBURKA, která zemřela, jak uvádí rodokmen, „před 13. 5. 1461“, takže svého muže přežila o čtyři roky.

Oldřichův bratr JOŠT II. dal před světskými úřady přednost dráze duchovní a stal se nejvyšším převorem českých johanitů a posléze vratislavským biskupem. Zemřel 12. 12. 1467.

Další sourozenec, JAN II. řečený POKOJNÝ, dosáhl také na vysokou příčku politického žebříčku. Stal se vrchním hejtmanem ve Slezsku a byl českým nejvyšším komorníkem. A další důležitý údaj jak pro historii, tak pro jihočeské dominium: pan Jan byl v letech 1457 – 1472 třetím vládařem.

Oženil se s kněžnou ANNOU z HLOHOVA a měl početnou rodinu. Zemřel 8. 11. 1472. Paní Anna ho přežila. Zesnula 17. 12. 1483.

Do řady sourozenců patřila i sestra ANEŽKA, o níž rodokmen uvádí jen datum úmrtí – 25. 7. 1488.

Pro historii a zejména pro pověst rozšířenou v celém jihočeském kraji byla zajímavá další sestra paní PERCHTA.

O pověstech o této nešťastné paní se zmíníme později. Teď si ale připomeneme pramen jejích strážní, jímž byl její manžel JAN z LICHTENŠTEJNA. Osud paní Perchtu zbavil manželského jha v roce 1474, kdy Jan z Lichtenštejna zemřel. Paní Perchta si ale osvození příliš dlouho neužila. Zemřela 2. 5. 1475.

Poslední ze sourozenců byla LIDMILA, o níž se dovídáme jen to, že se provdala za BOHUSLAVA ze ŠVAMBERKA.

Potomky měl pouze jeden sourozenec, a to třetí vladař Jan II. Ten to ale bohatě nahradil. Měl deset dětí, z nichž tři synové dosáhli vysokých úřadů.

Tak JINDŘICH V. (narodil se 25. 6. 1456) byl v letech 1472 – 1475 čtvrtým vladařem. O manželce či dětech není zmínky. Rodokmen zaznamenal jen datum jeho smrti – 21. 5. 1489.

Sestra KATEŘINA se narodila 17. 8. 1457. Provdala se (v roce 1476) za PETRA HOLICKÉHO ze ŠTERNBERKA (zemřel 4. 6. 1514) a Kateřina se za něj odebrala za sedm let – 20. 8. 1521. Více o ní zaznaménáno není, patrně se nijak nezdědila.

Zato další bratr VOK II., který se narodil 18. 7. 1459, měl „pracovního vyřízení“ pozhnaně. V letech 1475 – 1493 byl pátým vladařem a kromě toho se dobral vysokého úřadu zemského hejtmana v Čechách. Oženil se s MARKÉTOU z GUTNŠTEJNA, o níž nic dalšího rodokmen nesděljuje.

Stručnou informaci najdeme i o další sestře BARBOŘE. Je známo jen datum narození (8. 6. 1469) a to, že se ve značně mladém věku provdala za JANA z BÍBRŠTEJNA. A to je vše.

Další sestra MARKÉTA se narodila roku 1460 a vstoupila do kláštera klarisek v Českém Krumlově. Víc rodokmen nepraví.

Zmíněna je i sestra BARBORA narozená ve stejném roce. Ale nedovíme se, zda byly s Markétou dvojčata nebo přišly na svět v těsně možném termínu za sebou.

Podrobnější údaje má v rodokmenu další bratr PETR IV., narozený 17. 1. 1462. Byl zemským hejtmanem v Čechách a v letech 1493 – 1521 byl vladařem dominia v pořadí už šestým. Za manželku měl ELIŠKU z KRAVAŘ, s níž měl dceru BARBORU, která zemřela v mládí. Eliška zemřela 1. 5. 1500. Petr ji následoval za třiačtyřicet let 9. 10. 1523.

Další záznam je o sestře HEDVICE, narozené 20. 1. 1464, a třikrát provdané: za VOLFA z GRAFENEKU, za DOBEŠE z BOSKOVIC a za ŘEHOŘE ze ŠTARHEMBERKA. Postupně, pochopitelně. Na ten nával manželů se paní Hedvika dožila na svou dobu vysokého věku. Zemřela 29. 4. 1520.

U další sestry ELIŠKY uvádí rodokmen jen datum narození – 16. 2. 1466 a sňatek s JINDŘICHEM z HARDEKA.

Stejně stručná je zmínka o sestře JOHANCE narozené 2. 9. 1482.

I o posledním ze sourozenců, OLDŘICHU III., je záznam stručný. Uvádí datum narození – 17. 1. 1471 a pak úmrtí – 4. 11. 1513.

Dětí Voka II. bylo šest.

JAN III. narozený 24. 11. 1484 byl nejvyšším převorem českých johanitů a v roce 1526 se stává osmým vladařem panství a zůstává jím do roku 1532, kdy umírá, a to 29. 2. nezanechav potomků.

U dalšího sourozence, JINDŘICHA VI., také letopisec neuvedl podrobnosti. Zaznamenal pouze datum narození – 14. 3. 1487 – a pak úmrtí – 16. 4. 1494.

Bohatší záznam má další sourozenec JOŠT III., narozený 30. 6. 1488. V roce 1532 se stává devátým vladařem a zůstává jím do své smrti. Byl dvakrát ženat.

První manželka BOHUNKA (VENDELÍNA) ze ŠTRAMBERKA se za něj provdala v roce 1529 a zemřela 27. 1. 1530.

Druhá manželka ANNA z ROGENDORFU má v rodokmenu jen záznam o úmrtí, což nastalo 5. 9. 1562.

V roce 1539 nastupuje na post vladaře, a to už desátého, další sourozenec PETR V. řečený KULHAVÝ. Narodil se 17. 12. 1489. Státně důležitých úřadů neměl a nehovoří se o sňatku ani o potomcích. Zemřel 6. 11. 1545.

Jindřich VII., další bratr, se narodil 15. 1. 1496 a od roku 1523 byl sedmým vladařem, a to do roku 1526. Byl ženat dvakrát. Poprvé s MAGDALÉNOU ze ŠTERNBERKA?, která zemřela 28. 6. 1521 a podruhé s ANNOU z Hradce (ovdovělou Šternberskou), která zemřela, jak uvádí letopisec, „po 5. 10. 1570“.

O poslední sestře najdeme v rodokmenu zmínku také velice spornou. Jmenovala se SIDONIE (ZIKUNA) a tím záznam končí. Lze se domnívat, že zemřela jako dítě. Historicky neobstojí ani ojedinělá domněnka, že se Sidonie nevhodně provdala a byla vyobcována z rodiny. Ten názor je nejen nepodložený, ale i naprosto nevěrohodný, neboť naprosto neodpovídá tehdejší rodovému zvyklostem.

Ale postupujme dál a přibližme si něco o dětech Jošta III, kterých bylo osm.

První je zaznamenána ANNA, narozená 26. 1. 1510. Jako šestnáctiletá (což je na tehdejší dobu věk vhodný ke sňatku) se provdala 2. března 1546 za JÁCHYMA z Hradce, narozeného 14. 7. 1526. Byl to sňatek výhodný, neboť Jáchym byl nejvyšším českým kancléřem. Zemřel 12. 12. 1565 a paní Anna ho přežila o patnáct let. Zesnula 16. 12. 1580.

Její bratr FERDINAND VOK se narodil 27. 4. 1531 a zemřel 9. 12. téhož roku, takže letopisec o něm ani při nejlepší vůli nemohl nic zaznamenat.

Následovala sestra ALŽBĚTA (ELIŠKA), narozená 30. 10. 1532. Provdala se za JINDŘICHA ze ŠVAMBERKA, a to 4. 2. 1554.

Jindřich zemřel po dvaceti letech soužití 19. 1. 1574. Paní Alžběta ho přežila o pouhé dva roky. Zemřela 5. února.

Dalším bratrem byl OLDŘICH IV., který pobyl na světě pouhý rok. Narodil se 11. 2. 1534 a zemřel 21. 2. 1535.

V roce úmrtí Oldřicha se narodil další jeho bratr, a to VILÉM. Bylo to 10. března 1535. V dospělosti překypoval aktivitou jak na veřejnosti, tak v životě soukromém. Dosáhl úřadu nejvyššího českého komorníka a purkrabího pražského. V roce 1551 se stal vládařem dominia, v pořadí jedenáctým. Byl jím až do své smrti – do 31. 8. 1592.

Řekli jsme, že byl aktivní i v soukromí, čímž je míněno, že byl čtyřikrát ženat.

KATEŘINA z BRUNŠVIKU se za něj provdala 28. 2. 1557, ale dlouho se z manželství netěšila. Zemřela 10. 5. 1559.

Podruhé se vladař ženil 14. 12. 1561 se ŽOFIÍ z Braniboru, narozenou 14. 12. 1541. Ale ani toto manželství nebylo dlouhé. Žofie umírá 27. 6. 1564.

A Vilém uzavírá sňatek třetí s ANNOU MARIÍ z BADENU, narozenou 22. 5. 1562. Věkový rozdíl manželů byl značný, ale na takové detaily se tehdy nehledělo. Manželka byla mladá a skýtala naději na potomstvo. Bohužel nepřišlo. Anna Marie umírá 25. 4. 1583.

V roce 1587 (11. 1.) se Vilém ženil počtvrté s POLYXENOU z PERNŠTEJNA, narozenou v roce 1567. Ale ani toto manželství nebylo posvěceno potomky. Pan Vilém opustil svět 31. 8. 1592.

Paní Polyxena nehodlala zůstat vdovou a provdala se znovu 23. 11. 1603, a to za VOJTĚCHA POPELA z LOBKOVIC. Byl jen o tři roky starší své ženy (narodil se 15. 8. 1568) a byl mužem úspěšným.

Zastával úřad českého nejvyššího kancléře. Zemřel 24. 5. 1628. Paní Polyxena ho přežila o mnoho let – zemřela 24. 5. 1642.

A máme zde další sestru jménem BOHUNKA. Narodila se 17. 3. 1536. Provdala se 19. 1. 1556 za JANA mladšího POPELA ze LKOVIC a na HORŠOVSKÉM TÝŇĚ, který se narodil 8. 11. 1510. Ani on nebyl mužem bez významu. Zastával úřad nejvyššího purkrabího pražského. Paní Bohunka zemřela 17. 11. 1557 a Jan Popel ji následoval po letech, 12. 4. 1570.

Následoval další sourozenec – sestra EVA, narozená 12. 4. 1537. Provdala se 12. 4. 1564 za silného muže MIKULÁŠE ZRINSKÉHO ze SERYNU, narozeného asi v roce 1518, hrdinného bojovníka s Turky. Sňatek se konal v zámecké kapli jindřichohradeckého zámku a my se o Evě ještě zmíníme. Mikuláš Zrinský zemřel 7. 9. 1566. Paní Eva byla poměrně dlouho vdovou, ale v roce 1578 se rozhodla provdat se znovu. Druhý sňatek s PAVLEM z GASOLDU uzavřela 16. 9. 1578. Zemřela v srpnu 1591 ve věku na svou dobu vysokém.

A tady už do genealogické tabulky Rožmberků vstupuje jiný rod JANEM ZRINSKÝM ze SERYNU (narozeným v roce 1565 a zesnulým 24. 2. 1612), který se oženil s MARIÍ MAGDALÉNOU z KOLOVRAT.

Posledním ze sourozenců rodu Rožmberků byl PETR VOK z ROŽMBERKA, osobnost známá, po staletí vzpomínaná, diskutovaná, chválená i pomlouvaná. Narodil se 1. 10. 1539 a jeho narození bylo později opředeno pověstmi dodnes vzpomínanými. Byl to pán tak svérázný, že jeho život do dnešních časů inspiruje spisovatele i dramatiky a tvůrce filmů. Muž všestranný, na svou dobu velice vzdělaný, se vymykal průměru. Dlouho vytrval ve stavu svobodném. Ale ve věku jedenačtyřiceti let (jeho vrstevníci byli dávno zasloužilými dědy) se oženil. Vyvolenou byla KATEŘNA z LUDANIC, panna o maličko víc než čtvrtstoletí mladší svého muže. Narodila se asi, jak praví letopisec, v roce 1567. Naděje na potomka byla tedy reálná, ale skutečnost byla jiná. Manželství trvalo sice dlouho a patrně by se nedalo hodnotit jako ukázkově šťastné. Potomek nepřišel. Paní Kateřina zemřela 22. 6. 1601. Petr Vok se ještě těšil ze života deset let, ale o další sňatek se nepokoušel. Zemřel 6. 11. 1611 a tak vymřel rod Rožmberků po meči.

Po přeslici tu sice byla ANNA z ROŽMBERKA, která se provdala za JÁCHYMA z Hradce a porodila ze společného svazku dvě děti, které sice měly polovinu rožmberské krve, ale příjmení už nesly „z Hradce“.

Vítkovské erby (i s ursinovským „přídavkem“).

Adam z Hradce pak měl dvě děti.

Starší JÁCHYM OLDŘICH z Hradce se narodil 24. 1. 1597. I on se uplatnil na vysokém postu – zastával úřad karlíštejnského purkrabího. 25. 1. 1598 se oženil s MARIÍ MAXMILIÁNOU z HOHENZOLERNU. Zemřel 23. 1. 1604. Marie Maxmiliána žila ještě dlouho – zemřela 11. 9. 1649. Druhým dítětem Adama z Hradce byla LUCIE OTÝLIE z Hradce. Světlo světa spatřila 1. 12. 1582. Ve dvaceti letech (13. 1. 1602) se provdala za VILÉMA SLAVATU z CHLUMU a KOŠUMBERKA, narozeného 1. 12. 1572. Zemřela dříve než manžel, a ten se tedy stal dědicem pánů z Hradce. Zemřel 19. 1. 1652. Byl to onen Vilém Slavata, o němž víme ze známé pražské defenestrace, ale to už není příběh o Rožmbercích.

Rod Rožmberků tedy odešel. Za kamennými, umně tesanými náhrobky zmizely poslední kapky krve dětí pětিলisté růže. Nicméně přesto Rožmberkové přetrvávají. V historii, kam se nesmazatelně zapsali. V památnících staveb. V knihovnách, jež nashromáždili. V obrazech, které jsou rok od roku vzácnější. V krajině, kterou přeměnili k „užitku jejímu a kráse veškeré“. Zasáhli i nemalou měrou do dění celé země a získali pozice, jež byl nucen uznávat sám král.

Starší byl ADAM II. z Hradce a narodil se v roce 1549. Dosáhl úřadu českého nejvyššího kancléře a purkrabího pražského. Velkoryse přebudoval jindřichohradecký zámek, kde dodnes je takzvané Adamovo stavení pozoruhodným objektem. Oženil se (21. 9. 1574 s KATEŘINOU z MONTFORTU, narozenou v roce 1556. Zemřela 31. 3. 1631 dlouho po manželovi. Ten zemřel 24. 11. 1596.

Sestrou pana Adama byla ANNA, narozená 16. 7. 1557. V tradici rodové přízně s Lobkovici se 21. 8. 1579 provdala za OLDŘICHA FELIXE POPELA z LOBKOVIC a na KOSTI. Potomků nezanechali.

Jistě budete souhlasit se mnou, že mají i dnes své místo v našich vzpomínkách.

Pravda nelze se, z hlediska doby života Rožmberků ani z hlediska doby dnešní, domnívat, že tento rod byl rodem ryze charitativním, který se zajímal jen o blaho svých panství a svých poddaných. Ani to, že se těšil jen uměním a zvelebováním vlastních sídel, aniž se snažil zasahovat do dění země. Taková představa by byla hrubým omylem.

Rožmberkové to všechno zajisté činili, ale v žádném případě ne bez snahy být mocnými jen ve svých panstvích. Dalo by se říci, že ani jedna jejich generace nezůstala bez člena rodu, který by nezasa-hoval, a to velice významně, do politiky celé země.

Rada z nich zastávala místa, která se bez přehánění mohou nazvat předními, v samé „hlavě“ státního dění – u královského dvora. Kolik členů erbu pětিলisté růže bylo zemskými hejtmany! Kolik jich zastá-valo úřad nejvyššího komorníka! A mnozí Rožmberkové byli i v úřadě pražského purkrabího.

Někteří se snažili o zvýšení své prestiže mezi šlechtou vhodně promyšleným sňatkem. Tak například Petr I. se oženil s Violou Těšínskou, vdovou po králi Václavu III.

Nicméně, protože Rožmberkové byli i prozíraví a chytří, nepřed- stavovali si, že pro jejich úspěchy je nejdůležitější být v příznivých vztazích s královským dvorem. Věděli už tenkrát, že „panská láska po zajících běhá“ a že královské sympatie jsou často pomíjivé a mnohdy i krátkodobé. Daleko pevnější základnu viděli (a na- prosto právem) v pevné majetkové bázi, která zase ovlivnila jejich postavení mezi zemskou šlechtou. Ne, nebyli královými odpůrci. Ale – něco za něco. Pokud panovník Rožmberky a jejich moc uzná- val, pak byli páni z Růže ochotni panovníka podporovat.

Jakmile ale panovník svou moc začal upevňovat se snahou cen- tralizovat moc a vládu v zemi (čímž by samozřejmě omezil moc Rožmberků, jejich politický vliv a pochopitelně oklestil by i jejich práva), vycenili Rožmberkové zuby a vstupovali s panovníkem do konfliktů, často velice ostrých. A to ne ojedinele. Postavili se (s řa- dou feudálů, nikoli samostatně, samozřejmě) proti Přemyslu Ota- karu II. Podobně i proti velkému Karlu IV., Václavu IV. a i proti Ji- římu z Poděbrad. Za zmínku stojí, že téměř pokaždé tato střetnutí neskončila rožmberským debaklem, ale dosažením kompromisu, který ani jednu stranu nepoškodil a dokonce napomohl k celko- vému posílení Českého království.

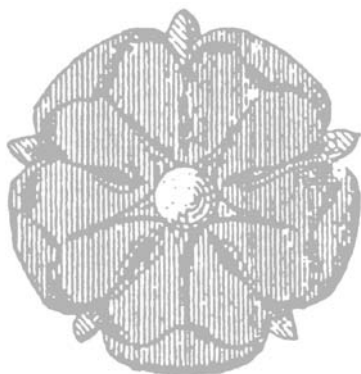
Bohužel došlo i k tomu, že nastalo období, kdy se na rožmber-

ských panstvích usadil nedostatek, a to po roce 1528, po králově rozhodnutí o sankcích. Rožmberská pokladna byla nucena vyplatit nepřátelům odškodné. Padl na ně nejen rodový poklad, ale i mnohaletý výnos zlatých a stříbrných dolů. A tak páni z Růže začali usilovně šetřit. Zvýšili poddanské platy, zavedli daň z hlavy i z prodeje, oklestili (a to velmi výrazně) církevní důchody. Byla sebrána většina kostelních klenotů, které se změnilly v kov na ražení mincí.

Tato neutěšená situace trvala poměrně dlouho – jak praví historik, zažili ji ještě jak Vilém tak Petr Vok jako děti. Ti ale, když dospěli, došli k názoru, že psané papíry nikomu nic nezajistí, a že je nutno mít trvalé místo v zemské vládě.

A tak byl v roce 1529 obnoven starý rodový řád a nastoupil nepsaný zákon o nedělitelnosti dominia spojený s povinností všech členů rodu podřídit se vladaři.

Ano, byl tu veliký a náročný úkol. Ale poslední generace Rožmberků zdělila rodové geny v tom nejlepším slova smyslu a plně uplatňovala vše, aby pětিলistá růže neuvadla.

HRAD PANA JINDŘICHA

Když pan Vítek z Prčice, jak vypráví stará pověst o vzniku mocného rodu Vítkovců – Rožmberků, poděloval své syny lény a erby, začal, jak už to bývalo zvykem, tím nejstarším. Jindřich dostal krásné, leč neobydlené území s lesy a vodami a k tomu erb se zlatou pětistlou růží ležící na modrém poli.

I když v pracích některých historiků najdeme pochybnosti o tom, jak pan Jindřich ono území získal (praví se, že prý vlastně majetku dosáhl za blíže neznámých okolností), budeme se držet oné pověsti. Je pěkná, vlídná a ukazuje zakladatele rodu jako spravedlivého a obmyslného. Tatiček Vítek z Prčice si na svém majetku nejen neseděl, ale rozdělil jej ještě za svého života. Možná ho už nebavilo spravovat tak veliké državy, jaké měl, a proto je předal synkům, aby si na stará kolena mohl užívat. Anebo ho děsila představa, jak by to dopadlo, kdyby zemřel bez „závěti“ a ratolesti by se začaly rvát o dědictví. A konečně je nutno připsat zakladateli rodu ke cti, že pamatoval spravedlivým dílem i na Sezimu, který nebyl z lože manželského. Prostě levoboček.

Tehdy se stávalo velice zhusta, že nějaký rytíř či podobný šlechtic si někde „zabočil“ od rodinného krbu. A protože tenkrát nebyla známa žádná bezpečnostní opatření uplatňovaná před zmíněnou radovánkou, ani dámy neměly možnost navštívit lékařskou komisi jaksi poté, o šlechtické levobočky proto nebyla nouze.

Někdy se tatiček s modrou krví na dámu svého chvilkového potěšení vykašlal. Jindy, když měl ponětí o jisté čestnosti, pak se zmíněné paní trochu (zpravidla finančně) revanšoval anebo svému levobočkovi dopomohl k slušnému pracovnímu místu.

Pan Vítek byl ovšem charakter. I na svého levobočka pamatoval v podstatě tím, co dostali synové vlastní. Možná že Sezimův podíl byl o něco dál než léna ostatních čtyř synů, možná byl i o něco menší, ale bylo to léno dědičné a levoboček dostal i erb. Nebyl ve veselých barvách jako erby ostatních synů. Stříbrné pole neslo černou růži – symbol toho, že pán zmíněného léna byl počat také načerno. Samozřejmě, seriózní a vážný vědec by tuhle historii podrobně rozpitval, doložil závěry psychologů a rozhodně by neužil zlehčujícího a poněkud nevážného tónu.

Ale přiznejme si všichni, že si ze školy, třebaže jsme její škamna opustili už hezky dávno, daleko víc pamatujeme to, co nám pan pro-

Vjezd Jindřicha do vlastního hradu v roce 1220 nemalovali už tenkrát. Zobrazil ho až daleko později malíř na ostrostřeleckém terči.

vanými kruhy, ale zobrazovaly zajímavé věci ze žhavé současnosti (jako například první rozsvícení elektrické žárovky ve městě) anebo události z legend. Bylo by se možné domnívat, že takové malované terče brzy vzaly za své. Ale buď jindřichohradečtí střelci nebyli tak příliš ostro... nebo se terče používaly jen výjimečně. Zkrátka zachovaly se po naše časy – a nás zajímá právě ten s legendou. A kdo nevěří, ať tam běží – tedy do jindřichohradeckého muzea, kde je jejich krásná expozice.

Pojďte, podíváme se na ten „náš“.

Pan Vítek v dlouhém plášti a závratně špičatých střevicích právě podělil synky (všichni se na tu slávu oděli do brnění) erby a patrně už i majetky. Sezima, snad aby nevypadal nenahamtaně nebo aby dal najevo, že je přece jen levoboček, stojí opodál vyrovnané řady Vítkovců. Ten hrad v pozadí se nepodobá žádnému známému hradu a most k němu vedoucí trošičku připomíná „Nuselák“. Ale malíř má právo na uměleckou licenci – a hrad ani most nejsou pro pověst vůbec důležité, tak co!

Ale povinnost mi velí vrátit se k nejstaršímu z obmyšlených synů – k Jindřichovi. Tak ten, jak už bylo zmíněno, dostal území, jímž pro-

fesor vykládal s humorem, než pravdy předkládané suchou řečí plynoucí ze smrtelně vážně stažených úst koženého pedagoga.

Pověst o panu Vítkovi a jeho bohubilém dělení erbů nadhla malíře dávných dob, takže například v jindřichohradeckém zámku můžeme vidět výpravný obraz „Dělení růží“, který o tom vypráví s epickou šíří doplněnou rozměrným krajinným motivem. Nenechala chladným ani umělce lidového v roce 1840, takže ji vtělil do dřevěného terče určeného jindřichohradeckým ostrostřelcům. Terče totiž tenkrát nebyly jen takové destičky se soustředně narýso-